

Vammaislainsäädäntö uudistuu

Tukiliiton jäsenyhdistysten verkkotreffit 9.11.2022

Jutta Keski-Korhonen ja Tanja Salisma

Valas III -uudistus (1/2)

- Vammaislainsäädännön uudistus on ollut suunnitteilla pitkään: tarkoituksen on säätää nykyisten kehitysvammalain ja vammaispalvelulain tilalle uusi vammaispalvelulaki (VPL).
- Hallituksen esitys eduskunnalle annettiin 22.9.2022. Lakiesitys oli eduskunnan täysistunnossa lähetekeskustelussa 4.10.2022. Vastuuvaliokunta on sosiaali- ja terveysvaliokunta (StV), jossa kuulemiset ovat menossa (Tukiliitto kuultavana pe 11.11.). Perustuslakivaliokunta antaa lausunnon StV:lle.
- Uusi VPL tulisi **voimaan 1.1.2023**.
- Ehdotukseen sisältyy myös kehitysvammalain (KVL) niiden säännösten väliaikainen jatko, jotka mahdollistavat tahdosta riippumattoman erityishuollon järjestämisen ja rajoitustoimien käytön, joitain sosiaalihuoltolain muutoksia sekä asiakasmaksulainsäädäntöön tarvittavat muutokset.
- Uudistukseen on käytettävissä ”lisäresursseja” 22,3 milj. EUR.

Valas III -uudistus (2/2)

- Kehitysvammajärjestöt tehneet paljon poliittista vaikuttamista ja huoliamme on kuultu.
- Rahoitus tiedetään riittämättömäksi, mutta lisää ei kuitenkaan mitä suurimmalla todennäköisyydellä ole luvassa.
- Kesän aikana lakiesitykseen on tehty virkamiesvalmisteluna muutoksia ja täsmennyksiä lausuntokierroksen pohjalta.
- Kuten kaikkiin lakiesityksiin, myös tähän sisältyy monia positiivisia asioita, mutta myös huolta ja kysymyksiä herättäviä kohtia.
- Lähivuosina erityisen tärkeää koota eri tasoilla tietoa palvelujen toimivuudesta ja uudistuksen seurauksista. Tukiliitossa tietoa kertyy mm. lakineuvonnan ja hyvinvointialueilla toimivien vaikuttajaryhmien kautta.

Lain peruslähtökohtia 1/2

- Yhdenvertaisuus (sekä verrattuna vammattomiin ihmisiin että vammaisten ihmisten kesken)
- Osallisuus
- Itsemääräämisoikeus
- Yksilölliset tarpeet ja etu

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

→ Lain tarkoituksen tulisi ohjata sen soveltamista.

Lain peruslähtökohtia 2/2

- **Diagnoosineutraalisuus**
- **Ei** ikärajoja, mutta ikääntymisrajaus kyllä
- Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi (lapsiin tulee kiinnittää erityistä huomiota)
- Lain mukaiset erityispalvelut turvattaisiin edelleen pääosin **subjektiivisina oikeuksina**
- Palvelut olisivat edelleen **maksuttomia** lukuun ottamatta palveluihin liittyvää kohtuullista ylläpitoa ja kuljetuspalveluiden omavastuita sekä vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävää maksua

Lain soveltamisala (2 §)

- Vammaisen henkilön määritelmää ollaan nyt muuttamassa:
  - vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen, **sosiaalinen** tai aisteihin liittyvä pitkäaikainen tai pysyvä toimintarajoite
  - vamma tai sairaus yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa (eli ns. vammaisuuden sosiaalinen malli)
  - Avun, tuen tai huolenpidon tarve johtuu pääasiassa muusta kuin iäkkäänä alkaneesta tai tyyppillisesti iäkkäillä henkilöillä esiintyvistä tai yleisestä vanhuudesta johtuvasta rappeutumisesta tai heikkoudesta JA
  - välttämätön tarve saada tässä laissa tarkoitettuja palveluja.
- Lain toissijaisuus: jos ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihoitolain, terveydenhuoltolain tai muun lain perusteella.
  - Lainvalinnassa tulisi huomioida asiakkaan edun ensisijaisuus

Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi

- Pohjana STM:n osallisuustyöryhmän loppuraportti, jonka lausuntokierros oli alkuvuodesta 2021
- Säännökset pääosin sosiaalihuoltolaissa (4 luku) ja sosiaalihuollon asiakaslaissa, mutta niitä täydentäisivät VPL 3-5 §:t vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden tukemisesta, palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta sekä päätöksenteosta ja palveluiden toteuttamisesta
- Monia tärkeitä osallisuustyöryhmän tekemiä ja sen loppuraportin lausuntokierroksella laajaa kannatusta saaneita uudistusehdotuksia ei kuitenkaan ainakaan toistaiseksi ole otettu mukaan uuteen VPL:iin
  - Osallisuustyöryhmän ehdotusta ”asiakkaan esittämästä avun ja tuen tarpeesta tai palvelun toteuttamistavasta saa poiketa vain perustellusta syystä, joka on kirjattava päätökseen” ei ole palautettu lakiesitykseen

Kohti lapsilähtöisempää vammaislainsäädäntöä

- Pohjana YK:n vammaissopimus ja lasten osalta myös lapsen oikeuksien sopimus, mutta näihin ja varsinkin vammaissopimukseen olisi voinut nojata vielä vahvemmin
- Lapset huomioon valmistelussa: kunkin pykälän osalta on tehty erillinen arviointi, edellyttääkö lapsen oikeuksien toteutuminen erityisiä säännöksiä, ja tarpeellisiksi katsotut erityissäännökset on otettu mukaan lakiin
- Suuri parannus verrattuna nykyiseen vammaislainsäädäntöön, vaikkei läpi ehdotuksen täysin toteudukaan
  - Esim. vuoroasuvat lapset huomioidaan vain esteettömän asumisen tuen pykälässä, eikä kaikissa tärkeissä pykälissä perusteluineen huomioida erikseen lapsia, vaikka näin olisi syytä tehdä (esim. tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki)

VPL:n mukaiset erityispalvelut

- Valmennus (läheisille osin määrärahasidonnainen)
- Henkilökohtainen apu
- **Erityinen osallisuuden tuki**
- **Tuettu päätöksenteko**
- **Vaativa moniammatillinen tuki**
- Asumisen tuki
- **Lapsen asumisen tuki**
- Esteettömän asumisen tuki
- Lyhytaikainen huolenpito
- Päivätoiminta
- Liikkumisen tuki
- Taloudellinen tuki (määrärahasidonnainen)
- Muut lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet (määrärahasidonnainen)

Valmennus

- Tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu
- Oikeus saada valmennusta, jos tarvitsee sitä välttämättä:
  - 1) itsenäisessä elämässä tarvittavien taitojen opetteluun
  - 2) Kommunikointiin (viittomakielen opetus ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus)
  - 3) elämän muutostilanteisiin
- **Perheellä ja muilla läheisillä subjektiivinen oikeus** osana vammaisen henkilön valmennusta viittomakielen opetukseen ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen ohjaukseen sekä valmennukseen elämän muutostilanteiden tukemiseksi
  - Määrärahasidonnaisesti ja harkinnanvaraisesti voidaan osana vammaisen henkilön omaa valmennusta järjestää perheelle ja läheisille muuta valmennusta, joka on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi
- Valmennuksella ei korvata lääkinnällisen kuntoutuksen palveluita

Valmennuksen sisältö ja toteutus

- Sisältää mm. monia nykyisten VPL:n ja KVL:n perusteella järjestettäviä palveluita, kuten kuntoutusohjausta, sopeutumisvalmennusta, muutto- ja asumisvalmennusta, kommunikaatio-opetusta ja -ohjausta ja liikkumistaidon ohjausta
  - Esitämme työhönvalmennusta lisättäväksi tänne
- Tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa
- Valmennuksen tavoitteet ja sisältö sekä määrä, kesto ja toteutustapa olisi määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti (huomioon vahvemmin vammaisen ihmisen omat toiveet)
  - Seurattava ja muutettava tarvittaessa
- Valmennusta voitaisiin toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, tai osana muuta palvelua
- Ei sisällä kuntouttavaa varhaiskasvatusta (nykyiset päätökset voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan loppuun)

Henkilökohtainen apu

- Välttämättä ja toistuvasti tarvittavaa toisen henkilön apua päivittäisiin toimiin, työhön tai opiskeluun tai vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen (kuten nykyisin)
- Tarkoitus, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua
- Apuun voisi sisältyä avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, joihin olisi saatava tarvittava ohjaus
- Avun määrä pysyisi ennallaan: muihin tarkoituksiin apua tulisi saada tarpeen mukaan ja vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen väh. 30 h/kk, jollei pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avun tarvetta

Voimavararajaus säilymässä

- Rajauksen säilyttämistä perustellaan sillä, että YK:n vammaissopimus edellyttää kaikille sopivia vaihtoehtoja, eikä henkilökohtainen apu vastaa parhaalla mahdollisella tavalla kaikkien vammaisten henkilöiden tarpeisiin
- Avun myöntämisedellytyksenä olisi, että vammaisen henkilö kykenisi itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä
  - Kynnyksen olisi tarkoitus pääosin vastata KHO:n nykyistä käytäntöä ja siten tosiaan olla kohtuullisen matala
  - Perustelut olennaiset: esim. ”valitsemaansa kommunikaation keinoa käyttäen”, ei enää mainittaisi hoidon, hoivan, ohjauksen ym. tarpeita perusteina avun epäämiseen, sekä nimenomaisesti tuotu esiin apua voitavan tarvita myös valvontaa varten
- ”Voimavarattomien” asiakkaiden itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutuminen turvattava perusteluiden mukaan muilla palveluilla, erityisesti erityisellä osallisuuden tuella

Henkilökohtaisen avun toteutus

- Hyvinvointialueella oltava käytössä nämä avun tuottamistavat: oma tuotanto tai ostopalvelu, palveluseteli ja työnantajamalli
→ valittava sopiva huomioiden vammaisen henkilön mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve
  - Palvelusetelin arvon riitettävä myönnetyn avun hankkimiseen
- Perheenjäsen voisi erityisestä syystä toimia avustajana, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista (vrt. nykyisin: erityisen painava syy)
- Sijaisjärjestelyiden toteutustavat avustajan poissaolon varalta olisi kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen
- Työnantajuus edellyttäisi jatkossa suostumusta sekä kykyä vastata työnantajan velvollisuuksista
  - Lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voisi toimia asiakkaan puolesta avustajan työnantajana

Erityinen osallisuuden tuki

- Toisen henkilön antamaa vammaisen henkilön toivomusten mukaista yksilöllistä osallisuuden tukea
- Sisältää tarvittavan avun sisältöön ja käytännön toteuttamiseen liittyvän ohjauksen
- Henkilön oma tahto ja toivomukset selvitettävä niin tarkkaan kuin henkilön kommunikointikeinoin mahdollista
- Oikeus palveluun, jos henkilö tarvitsee sitä yhteydenpitoon itselle tärkeisiin ihmisiin tai itselleen mieluisiin osallisuutta edistäviin asioihin.
- Oikeus vähintään 20 h/kk (1.1.26 alkaen), siihen asti väh. 10 h/kk, jollei asiakas hae pienempää määrää
- Kodin ulkopuoliseen toimintaan tai vammaisen henkilön toiveiden tai edun mukaisesti osittain tai kokonaan kotona tapahtuvaan toimintaan
- Tukija ensisijaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilö tai muu soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö. Toissijaisesti muuten tarpeisiin vastaamaan kykenevä, osaamisensa puolesta tehtävään soveltuva henkilö.
- Voi täydentää muihin palveluihin sisältyvää osallisuuden tukea

Tuettu päätöksenteko (voimaan 1.1.25)

- Tukea elämän merkittäviin päätöksiin. Muutoin sisällyttävä toimintatapana muihin palveluihin, jos se soveltuu palvelun luonteeseen.
  - Osana muita palveluita annettava tuettu päätöksenteko huomioon asiakassuunnitelmissa (muttei palvelupäätöksissä)
- Voi sisältää tarvittavan tuen
  - asioiden ymmärtämisessä,
  - oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa,
  - päätösten seurausten arvioimisessa ja
  - päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa
- Vammaisen henkilön mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan
- Tukihenkilön
  - ymmärrettävä päätöksen tarkoitus
  - omattava yksilön tarpeisiin nähden riittävä osaaminen
  - oltava riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan.

Vaativa moniammatillinen tuki

- Edelleen aika viimesijaiseksi kirjoitettu pykälä: oikeus saada tätä, jos elämässä vaativa tilanne, jota ei pystytä ratkaisemaan yksittäisillä sosiaali- tai terveydenhuollon toimenpiteillä taikka palveluilla ja joka edellyttää moniammatillista työskentelyä
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yhteistyössä toteuttama palvelukokonaisuus
  - kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen, itsemääräämisoikeuden tai osallisuuden turvaamiseksi, tai
  - haastavan käyttäytymisen syiden selvittämiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi vaativissa tilanteissa
- Järjestettävä ensisijaisesti henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön

Asumisen tuki

- Vammaisella henkilöllä oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee apua tai tukea päivittäisissä toimissa
- Apua ja tukea päivittäisten toimien lisäksi vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa sekä terveyden ylläpidossa ja pitkäaikaissairauksien hoidossa
- Osana asumisen tukea voidaan tarvittaessa järjestää terveydenhuoltolain perusteella terveyspalveluja kotiin ja muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita (yksilöllinen palvelukokonaisuus)
- Asumisen tukea järjestettävä yksilöllisen tarpeen mukainen määrä ensisijaisesti henkilön toivomalla toteuttamistavalla
  - Vrt. YK:n vammaiskomitean ratkaisu 7.4.2022: myös tukea päätöksentekoonsa tarvitsevien ihmisten tulee voida syrjimättä saada asumisen tuki (24/7 asti) itse valittuun kotiin.
- Toteutettava siten, että itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys toteutuvat

Lapsen asumisen tuki

- **Ensisijaisesti olisi turvattava vammaisen lapsen mahdollisuus asua oman perheensä kanssa**
- Lapselle ja perheelle olisi järjestettävä sellainen yksilöllinen apu ja tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon sekä turvallisen kasvuympäristön
- Perustelut: vammaisen lapsen muutto oman perheen luota olisi aina viimesijainen ratkaisu, kun **kaikki mahdolliset tukitoimet ovat olleet käytössä** ja siitä huolimatta vanhemmat toteavat, että vammaisen lapsen asuminen kotona ei ole mahdollista

Lapsen asuminen kodin ulkopuolella

- Järjestettäisiin vain, jos lapsen asuminen oman perheensä kanssa ei olisi mahdollista lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä avusta ja tuesta huolimatta
  - Jos lapsen huostaanoton ja sijaishuollon edellytykset täyttyisivät, lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tehtäisiin lastensuojelulain perusteella
- Perustuisi huoltajien hakemukseen
  - Yhteistyössä arvioitaisiin, miten lapsen asuminen voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti (mukana palveluprosessissa oltava lapsen tarpeiden edellyttämä asiantuntemus)
  - Päätös edellyttäisi huoltajien suostumusta sekä lapsen mielipiteen selvittämistä hänelle merkityksellisistä asioista
- Perhehoitona tai pienryhmäkodissa, jossa max. 7 lasta
- Perustelut: kiinnitettävä myös huomioita esim. lapsen tarpeisiin ja niitä vastaavaan henkilöstön osaamiseen, lapsen ja perheenjäsenten ja muiden läheisten yhteydenpitoon ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon ja huolenpidon jatkuvuuteen
- Kodin ulkopuolisen asumisen maksut määräytyisivät elatuslain pohjalta (tarkemmat säännökset asiasta olisivat muutettavassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaissa) → kritisoitu kohtuuttomana

Esteettömän asumisen tuki

- Vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä välttämättä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan; tukea olisi järjestettävä:
  - 1) asunnon muutostöihin;
  - 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
  - 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
  - 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.
- Lisäksi hyvinvointialue voisi antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta henkilön käyttöön
- Voitaisiin myöntää vuoroasumistilanteissa molempien vanhempien koteihin
- Voitaisiin myöntää erityisen painavasta syystä palveluyksikössä olevaan asuntoon

Lyhytaikainen huolenpito

- Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa siten, että hänestä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet ja huolehtia hyvinvoinnistaan
  - Lyhytaikaisuus: kerrallaan alle kolme kuukautta
  - Tulisi saada myös poikkeuksellisissa/äkillisissä tilanteissa
- Toteutettava siten, että palvelu tukisi vammaisen henkilön osallisuutta ja itsenäistymistä
  - Voitaisiin toteuttaa myös vammaisen henkilön kotona esim. kotiin annettavana perhehoitona
- Tarvittavat kuljetukset palveluun saisi liikkumisen tukena, josta voisi periä kuljetusomavastuun
- Vamman vuoksi tarvittava aamu- ja iltapäivätoiminta järjestettäisiin perusopetuslain mukaisena, mutta jos ko. toimintaan osallistuminen ei vammasta johtuvien hyvin erityisten tarpeiden vuoksi olisi mahdollista, lapselle järjestettäisiin tarvittaessa lyhytaikaista huolenpitoa

Päivä- ja työtoiminta

- Päivätoimintaa järjestettäisiin niille alle vanhuuseläkeiän oleville vammaisille ihmisille, joiden tarpeisiin työtoiminta tai työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa tai jotka eivät pysty siihen osallistumaan (eli viimesijainen ja joustamaton palvelu, jota ei oikeutta saada samanaikaisesti limittäin työtoiminnan tai muun työllistymistä tukevan/edistävän toiminnan kanssa)
  - Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, tai osana muuta palvelua, ja tarvittaessa turvattava mahdollisuus osallistua siihen viitenä päivänä viikossa
- Kehitysvammalain mukaisen työtoiminnan tilalle tulisi v. 1982 SHL:n mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta
  - Määrärahasidonnaisia ja harkinnanvaraisia palveluita, joissa ei ainakaan pykälätasolla olisi osallisuuden tukemisen elementtiä
  - Ei mainintaa työhönvalmennuksesta (ks. kohta Valmennus)
- Palveluihin pääsemiseksi tarvittavat kuljetukset järjestettäisiin liikkumisen tukena, josta voisi periä kuljetusomavastuun
- Työosuusrahasta ei ehdoteta säännöksiä lainsäädäntöön

Liikkumisen tuki

- Vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada kohtuullinen liikkumisen tuki, jos
  - hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa
  - eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista liikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia
- Työ- ja opiskelumatkoihin, työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja päivätoiminnan sekä muun tavanomaisen elämän matkoihin
- Tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin

Liikkumisen tuen toteutus

- Palvelu voitaisiin toteuttaa (väh. tavat 1.-3. oltava käytössä)
  1. kuljetuspalveluna
  2. henkilökohtaisen avustajan avulla
  3. saattajan avulla
  4. antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo
  5. myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea
  6. muulla soveltuvalla tavalla
- Toteuttamistapoja voitaisiin tarpeiden mukaan yhdistellä
- Hyvinvointialue voisi antaa käyttöön auton tms. kulkuneuvon tai myöntää sen hankintaan tukea, jos henkilön liikkumisen tarve on runsasta
- Kuljetuspalvelumatkoja voitaisiin yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tms. kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle

Liikkumisen tuen määrä

- Välttämätön määrä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja päivätoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin
- Muun tavanomaisen elämän matkoihin vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa
- Oikeus tehdä matkan aikana kohtuullinen pysähdys tai poikkeama asiointia varten
- Tuetun tai käyttöön annetun auton tai muun kulkuneuvon lisäksi oikeus väh. 24 yhdensuuntaiseen matkaan vuodessa
- Voisi hyvinvointialueen päätöksellä vammaisen henkilön hakemuksesta perustua matkamäärän sijasta euromäärään tai kilometri- ja euromäärään ("matkabudjetti") → oikeuden palveluun olisi kuitenkin toteuduttava
- Hyvinvointialue voisi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan 1 v. ajalle

Liikkumisen tuen laajuus

- Muuhun toimintaan tarkoitettut matkat asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä oman asuinkunnan ja elämän kannalta merkittävien toiminnallisten lähikuntien välillä
- Erityisestä syystä muita kuin opiskelu- ja työmatkoja voisi tehdä myös muiden kuntien alueelle
- Euromäärään tai kilometri- ja euromäärään perustuvissa matkoissa (matkabudjetti) koko maan alueella

Muutoksenhaku, voimaantulo ja siirtymäsäännökset

- KHO:een valittaminen vaatisi myös subjektiivisina oikeuksina turvattujen palveluiden osalta edelleen valitusluvan
- Laki tulisi voimaan 1.1.2023, lukuun ottamatta tuetun päätöksenteon säännöksiä, jotka velvoittaisivat hyvinvointialueita vasta 1.1.2025 lukien. Erityisen osallisuuden tuen isompi minimituntimäärä 20 h/kk voimaan vasta 1.1.2026
  - Voimaantulo hyvin pian lain hyväksymisen jälkeen vaatii vahvaa toimeenpanon tukea ja sitä, että päätöksiä on tehty ja tehdään olemaan voimassa selkeästi ensi vuodenvaihdetta pidemmälle
- Nykyisten VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelupäätökset, ml. EHO:t, olisivat voimassa päätökseen merkityn ajan, ellei asiakas toivo sen aiempaa muuttamista uuden lain mukaiseksi tai hänen palvelutarpeensa edellyttä päätöksen muuttamista, mutta kuitenkin max. kolme vuotta lain voimaantulosta

Kehitysvammalain muutokset

- KVL kumottaisiin muilta osin, mutta sinne jäisivät väliaikaisesti voimaan tarvittavat säännökset, jotta voitaisiin järjestää **tahdosta riippumaton erityishuolto** sekä palvelut, joissa on tarve käyttää KVL 3 a luvun mukaisia **rajoitustoimenpiteitä**
  - IMO-säädösvalmistelussa ei ehditä tässä aikataulussa säätää lakia, jonne tämä KVL:n sääntely voitaisiin siirtää (kuten oli tarkoitus)
- Erityishuollon yksilöllistä järjestämistä varten hyvinvointialueella olisi nykyisen erityishuollon johtoryhmän sijasta vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä
  - Edustettuna lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus
- Hyvinvointialueen olisi KVL:n perusteella huolehdittava tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon tai sitä edeltävään tutkimukseen määrätyn henkilön kuljetuksesta toimintayksiköiden välillä
  - Muut kuljetukset järjestettäisiin VPL:n mukaisena liikkumisen tukena

Erityishuoltoon kuuluvat palvelut

- Erityishuoltoon kuuluisivat jatkossa vaativa moniammatillinen tuki, joka toteutettaisiin vaativan moniammatillisen tuen yksikössä, tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät tutkimukset ja vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta tai vammaispalvelulaissa säädetty päivätoiminta
  - Vaativan moniammatillisen tuen yksiköllä tulisi olla käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seuranta varten
  - Pitkäaikainen asuminen: edelleen asumisen tuen päätös (VPL 18 §)
- Kehitysvammalain soveltamisen piiriin (1 §) kuuluvien ihmisten tarvitsemat palvelut järjestettäisiin jatkossa ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, uuden vammaispalvelulain ja terveydenhuoltolain perusteella
- Ei tehtäisi enää erityishuolto-ohjelmia vaan vammaispalvelulain mukaiset palvelupäätökset

Asiakasmaksulain muutokset

- VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelut olisivat edelleen maksuttomia, poikkeuksina lähinnä
  - niihin liittyvä **ylläpito** eli vammasta riippumatta aiheutuvat palveluiden, tarvikkeiden ja välineiden kustannukset
    - Alle 16-v. osittainen eli päiväaikainen ylläpito tulisi maksulliseksi
    - Ylläpidosta voisi periä kohtuullisen maksun, samoin kuin asumisesta, jos henkilö ei maksaisi siitä itse erikseen
  - **kuljetuspalveluiden omavastuut**: nykyisin tavoin enintään julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu siihen verrattava kohtuullinen maksu
  - **lapsen kodin ulkopuolisen asumisen maksu**: määräytyisi elatuslain mukaisesti ollen yht. max. 1860,20 e/kk, jonka **lisäksi** hyvinvointialue voisi periä tietyt lapsen tulot

Isoimmat huolenaiheet

- Maksurasituksen kasvu, mm.
  - Työ- ja päivätoiminnan kuljetusomavastuut
  - Lapsen kodin ulkopuolisen asumisen maksut
  - Ei enää (maksutonta) kuntouttavaa varhaiskasvatusta (uusille)
  - Aamu- ja iltapäivätoiminta yleensä maksullista POL-toimintaa
  - Lapsen osittainen ylläpito maksulliseksi
  - Lyhytaikaisen huolenpidon ym. palveluiden kuljetusomavastuut
- Työ- ja päivätoiminnan sekä työelämäosallisuuden kokonaisuus
  - Ei oikeutta saada palveluita nykyisin tavoin joustavasti limittäin
  - Päivätoiminta subjektiivinen oikeus vain alle vanhuuseläkeiän
  - Työhönvalmennuksesta ei säädetä laissa
  - Työosuusrahasta ei ehdoteta sääntelyä mihinkään
  - Työtoiminnan laatu ei oletettavasti edistäisi työelämäosallisuutta
- Epäyhdenvertainen vapaa-ajan apu
- Asumisen tuki
  - Käykö riittävän selväksi, että kaikille on järjestettävä heidän näin halutessaan tuki itse valittuun asuntoon ja asuinpaikkaan?
  - Miten varmistetaan, että asumisen laatu vastaa laissa tarkoitettua?